

רשימות

בפרשת השבוע

ויצא

פרק כ"ח פסוק י'

ויצא

רש"י: לא היה צריך לכתוב אלא וילך יעקב חרנה, ולמה הזכיר יציאתו, אלא מגיד שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם, שבזמן שהצדיק בעיר הוא זיוה, הוא הדרה, יצא משם, פנה הודה, פנה זיוה, פנה הדרה, וכן [רות א' ז'] ותצא מן המקום האמור בנעמי ורות.

אפשר לומר שהלימוד הוא מזה שיש פסוק מיותר, כמו הדרשה המובאת ברות, שכתוב שם בפסוק הקודם [ו'] "ותשב משדה מואב", ובפסוק הבא כתוב "ותצא מן המקום", ורש"י במגילת רות מביא כך את הדרשה וזה לשונו "ותצא למה נאמר? הרי כבר נאמר ותשב משדה מואב, ומהיכן תשוב אם לא תצא מן המקום שהיתה שם? אלא מגיד שיציאת צדיק מן המקום ניכרת ועושה רושם".

לפי זה י"ל שכמו כן יש לדרוש אצלינו, שבפרשה הקודמת [פרק כ"ח פסוק ז'] כתוב שיעקב עזב את באר שבע לכיוון חרן, אם כן ודאי שהוא יצא מבאר שבע, אבל רש"י אצלינו לומד את הדרשה מהלשון ויצא ולא וילך. [וצריך עיון מדוע שינה מהנאמר במדרש רות].

בהמשך המדרש רבה [רות] שואל שם, מילא אצל נעמי לא נשאר אף צדקת בעיר לכן זה עשה רושם כשיצאה, אבל מדוע אצל יעקב אבינו עשה רושם, הרי יצחק אביו נשאר בעיר?

ומתרץ המדרש שם שאינו דומה שני צדיקים לצדיק אחד. עד כאן.

עוד י"ל על שאלה זו שאף על פי שיצחק אבינו היה בעיר, הרי לכל צדיק יש את היחודיות שלו, ואת דרכו המיוחדת בעבודת הבורא, ולכן אף על פי שנשאר צדיק אחד בעיר, עדיין ביציאתו של הצדיק השני עושה רושם.

יש שואלים למה נאמר דוקא אצל יעקב הענין שיציאת צדיק עושה רושם, וכי יצחק אבינו לא יצא אף פעם מהעיר, וכן אברהם אבינו, האם לא יצא מהעיר, ואצלם לא נזכר דבר זה שיצאו מן העיר? אפשר לתרץ זאת לפי דברי הראשונים שיעקב אבינו יצא בסתר וברח בהחבא, [בעל הטורים], אם כן י"ל שבדאי גם ביציאת האבות מהעיר היה רושם, אך החידוש כאן אצל יעקב אבינו הוא שאפילו שיצא בסתר והחבא גם עשה רושם.

עוד תירצו בעלי מוסר שיטתו חידוש מיוחד אצל יעקב אבינו שעשה רושם, שבדאי אצל יצחק ואברהם יציאתם עשתה רושם, ודבר זה הוא פשוט, ולא צריך לכתבו, אבל הייתי חושב שאצל יעקב שהוא היה איש תם יושב אהלים, והיה שמש בבית [שם, בעל הטורים] עבר ארבע עשרה שנה, ולמד תורה בלילות, הייתי חושב שיציאתו מן העיר לא תעשה רושם, לכן התורה כותבת זאת שהוא חידוש, שגם היציאה

שלו עשתה רושם, וההסבר הוא כיון שעשיית הרושם תלוי בצדקות של האדם ובפנימיותו, ולא במידת פרסומו.

לפי דברים אלו י"ל כן גם אצל נעמי שהרי כעת היא ירדה מנכסיה וגם נשארה אלמנה, הייתי חושב שלא יעשה רושם, כיון שהיא כעת אשה מסכנה ללא יכולת השפעה, לכן הפסוק הדגיש שבכל זאת יציאתה עשתה רושם, לומר לך שאנשים צדיקים יציאתם מן העיר עושה רושם וזה בזכות צדקותם, ולא בזכות פרסומם ויכולתם הכספית, ואפילו שירדה מנכסיה, כי צדקותה נשאר איתה, ולא רק איש צדיק עושה רושם, אלא גם אשה צדיקה יציאתה עושה רושם.

ודע שענין ההליכה לקבל את ברכת הצדיקים, לומדים אנו מנעמי הצדקת כמו שמובא במדרש רבה רות [פרשה ו' ב'] "ויאמר ברוכה את לה' בתי, היטבת חסדך", רבי יוחנן אמר לעולם אל ימנע אדם עצמו מליך לזקן לברכו, בועז היה בן שמונים שנה ולא נפקד [בבב] כיון שהתפללה עליו אותה צדקת [נעמי] מיד נפקד [באמת מצינו כבר אצל רבקה שהלכה לצדיק שנאמר "ותלך לדרוש את ה'", אלא ששם מדובר שהלכה לברר את דבר הריונה כיון שראתה דבר משונה בהריון כמבואר ברש"י שם].

פרק כ"ה פסוק ט"ו

והנה אנכי עמך

רש"י: לפי שהיה ירא מעשו ומלבן.

הנה ישנם שני סוגי פחד, פחד מהנודע ופחד מהבלתי נודע, ומשניהם פחד יעקב, עשו זה הנודע, כיון שהכיר טוב את אחיו, ומלבן זה מהבלתי נודע, שלא ידע עליו כל כך כי עדיין לא הגיע אליו, אך ידע עליו קצת שהרי התפלל על עצמו שלא ילמד מדרכי לבן, כמו שמביא רש"י בהמשך [פסוק כ"א בד"ה בשלום], שלא אלמד מדרכי לבן, עכ"ל, סימן שכן ידע על קצת על "אישיותו" של לבן ודאג שלא יושפע מדרכיו והתפלל על כך.

עוד י"ל שעשו ולבן הם שני סוגים של פחד, שהפחד מעשו זה בבחינת סכנת הגוף, כמו שאנו רואים שברח יעקב מפני עשו לארץ אחרת, ולבסוף עשו הגיע עם ארבע מאות איש, ולבן זה סכנה רוחנית שלא אלמד מדרכיו, ומדברים אלו פחד יעקב אבינו באותה שעה. [אף שלבסוף רצה לאבד את הכל כמו שנאמר "ארמי אבד אבי", וי"ל שלכן לא מוזכר לבן בתורה אחרי נסיון העקידה (בראשית כב כ) שם נאמר לאברהם כל הנולדים למשפחתו כדי שיוכל למצוא שידוך לבנו יצחק, ובפרט רבקה כמבואר ברש"י, ואע"פ שמוזכרים שם כולם כגון טבח וגחם של ראומה, אך לבן לא מוזכר כי הוא רצה לאבד את הכל, ושם מדובר על בניית כלל ישראל (אך יש דעה במ"ר שקמואל הוא לבן)].

פרק ל' פסוק כ"ב

ויזכר אלהים את רחל

רש"י: ... ושהיתה מצירה שלא תעלה בגורלו של עשו, שמא יגרשנה יעקב לפי שאין לה בנים.

רש"י זה מבואר יותר על פי דברי המדרש [תנחומא הקדום כ'] ששלחו האמהות מכתבים זו לזו, וכך היא כותבת לה "את הולדת שתי בנות ואני שני בנים, ניתן אלו לאלו", והיתה לאה שומעת [מעשה עשו] ובוכה, ורחל שומעת מעשה יעקב ושמחה, וכיון שילדה לאה ליעקב, היתה רחל מצרה לומר שמא [יגרשנה יעקב ו] יטלנה עשו מאחר שלא הולדתו בן.

הדבר מבואר עוד יותר לפי דברי הסדר עולם (פ"ב) שרחל ולאה היו תאומות, אם כן הוא ממש כמו עשו ויעקב שהיו תאומים.

מתוך הספר רשימות בפרשת השבוע לרב הופנר

הערות והארות על הכתוב כאן יתקבלו ברצון במייל שכתובתו

haseforim@gmail.com